

ABDALLAR VE MİLLÎLİK KONUSUNDA HASSASİYETLERİ*

Dr. Doğan KAYA

“*Abdal*” kelimesi Arapça “*bedel*”, “*bedil*” sözlerinin çokluk şeklidir. “*Bedel*”in anlamı; “bir şeyi karşılık olarak başka bir şeyin yerine koymak, değiştirmek”tir. Aslında Arap gramerine göre bu kelimenin “*budala*” olması gerekir. *Abdal*, “abit, zahit, münzevi” anlamlarına gelir. Bunlara, beşere ait olan sıfatlar, Allah tarafından verilen bazı sıfatlara tebdil ettiği için *abdal* denilmiştir.

Erman Artun bu sözün kimi bölgelerde “*Abdal*, *Abdali*, *Avdal*, *Habdal*, *Gilaman*, *Gurbet*, *Guyende*, *Teberci*, *Carcar*” şeklinde kullanıldığını tespit etmiş ve “Bu gruplar hakkında birçok araştırma yapılmasına rağmen, bunların sosyal yaşamları, kültürleri, coğrafi dağılımları dışında, kökenleri, dilleri ve bağlı oldukları inançlar konusunda yeterli düzeyde araştırma yapılmış değildir.” diyerek *Abdallık* konusunda yapılan çalışmaların yetersizliğine işaret etmiştir.¹

Sivas’ta da yerleşik yüzyıllardır yerleşik hayata geçmiş olan bu zümre “*Poşa*” olarak anılır. Kendilerine “*Poşa*” denilmesi iki sebebe bağlanmaktadır. Birincisi; Başlarına yüzyıllar önce pûşi denilen bir nevi atkı bağladıkları için bunlara “*puşililer*” denilmiş, bu söz zamanla “*poşalar*” olarak telaffuz edilmiştir. İkisi de bir hikâyeye bağlanır. Şehrin mülki amiri *Poşaları* huzuruna kabul etmiş. Sohbet sırasında onlara ne işle meşgul olduklarını sormuş. Onlar da; “*sele-sepet yapıp satarız.*” diye cevap vermişler. Paşa; “*yaptığınız iş boşa!*” demiş. Bu söz zamanla halk arasında “*Poşa*” olarak yayılmıştır.

Poşalar üzerine Erdoğan Önder, Cumhuriyet üniversitesinde Yüksek Lisans Tezi ve Ahmet Yesevi Üniversitesinde doktora tezi yapmıştır.²

Baki Yaşa Altınok *Abdal Türkmenlerini* üç gruba ayırmaktadır:

1. Fütüvvetçi derviş *Abdallar*,
2. Koyun, deve besleyip ziraat işleriyle uğraşan *Abdallar*,
3. Musiki ile uğraşan *Abdallar*.³

* Uluslararası Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş Sempozyumu (13-14 Mayıs 2013), Bildiriler Kitabı, Kırşehir, 2013, C. 2, s. 509-518.

¹http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/halkbilim_ana.php

² Erdoğan Önder, *Sivas'ta Poşa Topluluğunun Aile Yapısı*, C. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümü, Sivas, 1992. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

³Baki Yaşa Altınok, “*Abdallar ve Neşet Ertaş*”, *Türk Yurdu*, S. 306, Şubat 2013, s. 31.

Anadolu'da göçlerle ilgili ciddi bir araştırma yapan Cemil Cahit Güzelbey "Bir Göç Hikâyesi ve Gaziantep Şer'i Mahkeme Sicilleri" adlı makalesinde, XVII. Yüzyılda Ferez Bey liderliğinde 84.000 çadırılık Türkmen Aşiretinin Horasan'dan Erzurum, Yozgat oradan da Kırşehir'e göçtüğünü ve bunların 4.000 kadarının Abdal olduğunu belirtir.⁴

Abdal sözü, tasavvufta, ulu zatlardan birisinin ölmesinden sonra, tanrı tarafından onun yerine geçirilen bir bölük insana verilen isim anlamında kullanılmıştır. XIII. ve XIV. yüzyıllarda "derviş", XV. yüzyılda ise "divane, meczup" sözleri Abdal kelimesiyle bir tutulmuştur. Bazı tarikatlarda, "Mevlevî abdalı, Bektaşî abdalı, Kalenderî abdalı" gibi "veli", "ermiş" anlamlarında kullanılmıştır. Bundan dolayıdır ki edebiyatımızda Abdal Musa, Güvenç Abdal, Hüseyin Abdal, Kaygusuz Abdal, Kalender Abdal, Muhyiddin Abdal, Pir Sultan Abdal, Teslim Abdal gibipek çok Alevî-Bektaşî şairi "Abdal" mahlasını kullanmıştır.⁵Bunun sebebi de abdallığın kibirden kaçınıp alçakgönüllü olmayı gerektirdiğidir. Diğer taraftan abdallıkMelamîliğin bir koludur ve aynı zamanda Bektaşîliğin derecelerinden biridir.

Abdallar, nefisleri körletmek, kibirden kaçınmak için dilenmeyi kendilerine caiz görüp gittikleri kaza ve köylerde bellerine zincirle taktıkları boynuzdan yapılmış nefirlerini üfler, kudümlerine vurarak nefesler söyler, zikir ve sema ederlerdi.

Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu, 1946 yılında yayımladığı bir makalesinde Kırşehir vilayeti çevresinde yaşayan Türk aşiretlerini şu şekilde sıralamıştır: Geygeluruğu, Boyunu inceliaşireti, Tülekaşireti, Cerit aşireti, Akkoyunluyahut Ağcöyünnü aşireti, Kızılkoyunnu aşireti, Yabannı [Yabanlı]aşireti, Herkli yahut Herikli aşireti, Türkmen uruğu veboyları, Karahasanlı aşireti, Abdallar, Karaca Kürt aşireti, Mamali aşireti, Haremeyn aşireti, Engelli aşireti, Karkınlı aşireti, Nogay-Tatarları, Çepniler, Dulkadirliler, Halaçlılar, Özbekler, Avşarlar.⁶

Görüldüğü gibi Caferoğlu Abdalları bir Türk kavmi olarak nitelemektedir. Caferoğlu yazısının devamında da şu ifadeleri kullanmaktadır:

⁴Cemil Cahit Güzelbey "Bir Göç Hikâyesi ve Gaziantep Şer'i Mahkeme Sicilleri", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 35, Nisan 1985.

⁵Doğan Kaya, Cönklerden Gün Işığına: Abdal Mahlaslı Halk Şairleri, Âşık Veysel Kültür Derneği, Halk Kültürümüzde Sivas'ın Yeri Sempozyumu, Ankara, 24 Mart 2002.

⁶ Ahmet Caferoğlu, Kırşehir Vilâyetinin Bugünkü Etnik Teşekkülüne Dair Notlar", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C.2, İstanbul, 1946, s. 82.

“Kâfiderecede incelenmeyen, fakat etnoloji bakımından dikkatimizi çeken bu aşiret hakkındaki mevcut malumatı bakılırsa, bunlar aslında Türkmenlere mensupturlar. Üzerinde araştırma yapmış olan Fuat Köprülü bunları Türkmenlerden saydığı gibi, diğer Türk kabilelerinden bahseden Logofet, Tumanoviç ve Jarring gibi bilginler de aynı fikirdedirler. Lâkin düğünlerde ve umumi meclislerde, zurna, davul çalarak halkı eğlendirmek ve kasnak yaparak köylerde satmakla hayatlarını kazandıklarından ve tipçe biraz uzun boylu ve bize nispetle esmer ve sürmeli gözlü olduklarından, yerli ahali bunları kendisinden saymaz, dahafazla Kıpti olarak kabul eder. Kendileri de yerli ahaliye karışmazlar; kimseye çalışmadıkları gibi, zarurethalindeki mseden para istemezler. Gelenek ve görenek bakımından dayerli ahali denayrılırlar. Zevklerini horoz, tavuk, bilhassa keklük dövmekle tatmin ederler. Avafevkaladedüşkündürler.”⁷

Abdalları, Çingenelerle bir teraziye koymamak gerekir. Kaldı ki, Çingeler / Poşalar kendilerine Çingene yakıştırılması yapılmasından son derece rahatsızlık duymaktadırlar. Ali Erkul, bu zümrenin Çingenelerle çalgıcılık, elekçilik, sık sık kavga etme gibi bazı ortak noktaları olmasına rağmen Çingenelerden farklı olduklarını şu şekilde tespit etmiştir:

“1. Çingeneler konargöçer olduğu halde, Poşalar yerleşik bir hayta sürdürüyor,

2. Çingenelerin kendilerine özgü bir dilleri olduğu halde, Poşaların ayrı bir dili yoktur.

3. Çingeneler genelde bir lider etrafında toplandığı halde, Poşalarda böyle bir lidere rastlanmamıştır.

4. Çingeneler içinde yaşadıkları toplumda yok sayılma, dışlanma kaygısı içinde yaşarken, benzer durum Poşalar için geçerli değildir.

5. Çingeneler inanç konusunda esnek ve zayıf, kendilerine özgü bir dinleri yok iken, Sivas Poşalarında dini inançların ve değerlerin son derece kuvvetli olduğu görülmüştür. Din olarak İslâm’a inanmakta, mezhep olarak da Hanefi mezhebini seçmişlerdir.”⁸

Abdallar ülkemizde Adana, Adıyaman, Afyon, Aksaray, Afyon, Ankara, Antalya, Aydın, Bolu, Burdur, Çorum, Denizli, Erzurum,

⁷ Caferoğlu, a. g. m., s. 92.

⁸ Ali Erkul, “Bir Alt Kültür Grubu Olarak Poşalar”, *Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri*, (4-7 Kasım 1997, Ankara), Ankara, 2000, s. 172.

Eskişehir, Gaziantep, Isparta, İçel, Karaman, Kayseri, Kırıkkale, Kırşehir, Konya, Malatya, Muş, Nevşehir, Sivas, Tokat, Uşak, Yozgat illerinde dağınık şekilde yaşamaktadırlar.⁹

Geçimlerini geçmişte bakırkapkacak,elek, kalbur yapımı ve satımı, sünnetçilik, dişçilik, avcılık, kuyumculuk, dokumacılık sepetçilik, sandıkçılık, tarla kiracılığı, sepet örme, ağaçkaşık,iğ(kirmen),sufiçısı veyatestisi, müzik aleti yapımı,kulunç kırarlar, kanalırlar vedahabırçokhastalıklarısağaltma işi,başağrısı,midevekarınağrısı,çeşitlidiyhastalıkları için bitkisel ilaç yapmave düğünlerde davul zurna çalmakla sağlarken bugün hemen her işte çalışarak hayatlarını devam ettirmektedirler. Devletin önemli kadrolarında müdürlük, öğretmenlik, hatta müftülük ve imamlık yapmış olanları vardır. Gururlu ve millî konularda hassastırlar. Çeşitli söz ve davranışlarıyla bunu yakın tarihimizde pek çok defa ispatlamışlardır. Ne var ki onların bu önemli özellik üzerinde bugüne kadar durulmamıştır.

Çevresine zarar vermeyen, namus ve şereflerine düşkün, kendi dünyasında yaşayan, sessiz ve sakin mizaçlı, sanatçı ruha sahip, her ülke vatandaşı gibi üzerine düşen bütün vazifeleri bihakkın yerine getiren bu zümreyi, halk, -ne hikmettir- hiç de hak etmediği halde dışlamış, hatta ikinci sınıf vatandaş olarak görmüştür. Bunun savunulur tarafı yoktur. Tarihte gerek bu ülkenin birliği-dirliği, savunulması konularındaki dik duruşlarıgerekse karakterlerindeki millîlik vasıfları konularında bizi haklı çıkaracak o kadar çok örnek vardır ki... Biz bu çalışmamızda birkaçına temas edeceğiz. Aşağıda kaydettiğimiz üç önemli hatıranın birisi Kahramanmaraş, ikisi de Sivas'ta yaşamakta olan abdal zümresiyle ilgilidir.

* * *

Fransızların Kahramanmaraş'ın işgalinde (29 Ekim 1919-12 Şubat 1920) Fransızlarla işbirliği yaparak Türkleri arkadan hançerleyen Ermeniler, meşhur davulcu Abdal Halil Ağa'nın yanına gelir. Der ki:

-Yarın İtürmez'in Dağı'ndan Fransız ordusu geliyor. Bir davul alıp iki adamınla zurnayla bunları karşılayacaksın.

Abdal Halil Ağa, beyninden vurulmuşa döner.

-Ben mi Fransız'ı karşılayacağım?

⁹Mevlüt Özhan, "Abdal Fıkraları", III. Uluslararası Türk Medeniyetleri Sözlü Kültür Geleneği Sempozyumu Bildirileri, 17-18 Eylül 2004 Denizli, Bilal Ofset, Ocak 2005, s. 181.

der. Ermeni Hırlakyan, Abdal Halil Ağa'nın bu cevabı karşısında duraklar ve para teklif eder. Eline bir kese para alıp sallar.

-İşte sana para. Eğer yetmezse, bir kese daha veririm, der.

Bunun üzerine Abdal Halil Ağa'nın kaşları çatılır, saçları dimdik olur. Ermeni Hırlakyan'ın yakasından tutar ve bağırarak;

-Bana bak bana! Değil kese kese altın, davulumun kasnağını altınla doldursanız, ben yine de din kardaşlarımın bağrına çomağımı vurmam.

Ermeni Hırlakyan, hiç beklemediği bu davranış karşısında tehditler savurarak süklüm-büklüm olup oradan ayrılır.¹⁰

* * *

İkinci hatıra Kahraman Asamaka ile ilgilidir. Kahraman Asamaka, Sivas'ın en tanınmış zurnacılarından birisidir. 1904'te Sivas'ta doğmuş, 1961'de yine Sivas'ta vefat etmiştir. Anlatacağımız hadise Ankara'da cereyan etmiştir.

İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı sırasında SSCB Devlet Başkanı Türkiye'ye resmi bir ziyaret için gelmiştir ve onun şerefine bir eğlence programı düzenlenmiştir. Sivas'ın yetiştirdiği değerli sanatçı Kahraman Asamaka ve Sivas Halk Oyunları ekibi de gösteri için Ankara'ya davet edilir. Sivas ekibi fevkalade gösterisini beğenen misafir devlet başkanı Kahraman Asamaka'ya para vermek ister. Kahraman:

-Ben ülkemin kültürünü sergiledim, bunu da para için yapmadım, diyerek hediye kabul etmez. Onun bu jesti, İsmet İnönü'nün çok hoşuna gider ve Kahraman'ı bilahare yanına çağırır, bir zarf içinde külliyetli miktarda para verir.

---

¹⁰ Doğan Kaya, *Sivas Halk Oyunları Halk Oyuncuları Davul ve Zurna Sanatçıları*, Sivas, 2011, s. 25-26.

İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı iken ekip başı Kahraman'a ödülünü vermesi

Bu davranışla Sivaslı Pala Bayram'ın aşağıdaki sözleri arasında sıkı bağlar vardır. Pala Bayram'ın asıl ismi İbrahim Tahir Bayramlı'dır. 1940 doğan ve halen hayatta olan Pala Bayram kendinizi nasıl niteliyorsunuz dediğimizde bize şunları söylemiştir:

"Biz Müslüman'ız, Türk'üz, Cumhuriyetçiyiz, Laikiz. Memleketimizi severiz. Osmanlı İmparatorluğuyla ve Cumhuriyetin çocuğuyuz. Biz dünyaya ışık tutan milletiz. Allah bir, Resul hak. İnsanı ve insanlığı severiz. Ben 10 çocuk büyüttüm, boğazlarından haram lokma geçirmediğim."

Abdal Halil Ağa'nın Ermeni Hırlakyan'a söylediği söz, Kahraman Asamaka'nın alicenaplık göstererek yabancı misafirin verdiği hediyeyi

kabul etmemesi ve Pala Bayram'ın içinden gelen millî hassasiyet... Şuur aynı şuur, ruh aynı ruh... İşte üç güzel tablo. ANe acıdır ki Abdal olmayan zümre, yüreği insanlık ve vatan sevgisiyle dolu olan bu Abdal zümresini dışlamış, küçümsemiş, dudak bükmüş ve ona üstünlük sağlama tavrı içine girmiştir. Aynı tavır tarihte de bu şekilde vuku bulmuştur.

Kur'an-ı Kerim'in Hucurat Suresinin 13. Ayetindeki:

“Ey insanlar, sizi, bir erkekle bir kadından yarattık. Birbirinizle tanışmanız için milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah indinde en üstünüüz, takvada en ileri olanınızdır.” hükmü ne acı ki kendisini Müslüman olarak gören pek çok kişinin üzerinde etkili olmamıştır.

Diğer taraftan Peygamberimiz İbniNeccar'ın aktardığı bir hadisinde de;

“Rabbiniz bir olduğu gibi, babalarınız, dininiz ve Peygamberiniz de birdir. Arab'ın Acem'e, (Arap olmayana)Acem'in Arab'a üstünlüğü olmadığı gibi, kırmızının karaya, karanın kırmızıya üstünlüğü yoktur. Hiçbir milletin diğerine üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir.”

Bu kadar açık hükümler olmasına rağmen maalesef insanlarımız buna riayet etmemişlerdir. Mahlûkların en şerefli olarak yaratılmış olan insana yakışan en güzel davranış da insanca yaşamadır. Nitekim Neşet Ertaş;

*İkilik noktası çıksın aradan
Birdir Allah adı hoş değil midir
İnsanları bir yaratmış yaradan
İnsanlar hep bir kardaş değil midir*

diyerek bizim duygu ve düşüncelerimize tercüman olmuştur. Bildirimi onun Türklüğe ve türküye yaptığı bir şiiri ile bitirmek istiyorum.

Türkü Sever

*Bunca erler evliyalar
Türkü sever türkü söyler Türk'üm diye
Görür gözlü enbiyalar
Türkü sever türkü söyler Türk'üm diye*

*Türkü söyler dillerimiz
Ne güzeldir ellerimiz
Bağlamada tellerimiz
Türkü sever türkü söyler Türk'üm diye*

*Aydın gerçekler sözleri
Gerçeğin gitmez izleri
Çalar GARİB'in sazları
Türkü sever türkü söyler Türk'üm diye¹¹*

Mevlüt Özhan'dan

Nüfus kayıtlarının sağlıklı olarak tutulmadığı yıllarda pek çok insanın kaydı yokmuş. Abdallardan biri de kırk elli yaşlarına kadar kaydını yaptırmamış. Bir gün gezerken jandarmalar yakalayıp karakola götürmüşler, asker kaçağı olduğu anlaşılınca hemen askere almışlar ve kıtaya göndermişler. Aradan onbeş-yirmi gün geçince bir gün komutan, karargahın önünde otururken bakmış ki elbisesi boyundan büyük, şapkası kafasına geçmiş bir asker ortalıkta gezinip duruyor. Emirlerine o askeri getirmesini söylemiş. Emireri, 'seni komutan çağırıyor' diyerek askeri komutana getirmiş. Asker komutanın yanına gelince 'Selamünaleyküm ağamın oğlu, beni çağarmışsın' demiş. Komutan, 'bu nasıl selam vermek, bu ne laubalilik? hazrol!' diye bağırılmış. Abdal, 'zaten hazırım gurban olduğum' deyince komutan askerin saflığını anlamış, ve 'rahat' demiş. Abdal da 'sayende rahatım gadasını aldığım' demiş

Erman Artun'dan

Adana'da özel bir lisenin açılışını o günün Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel yapacaktı. Kalabalık aşırı derecede idi. Âşik İmamî sahnedeyi program yapıyor. Cumhurbaşkanı gelince karşılamak üzere sahnedeki İmamî'ye bir altın takar. Bunu gören davulcular Demirel'e yaklaştılar. Demirel korumamüdürünü yanına çağırırdı.

“Şükriyet bunları davulculara ver”

diyerek iki on bin lira verirdi. Korumamüdürü de onluklarını ikisine de götürdü davulcunun cebine soktu. Demirel bunu gördü korumamüdürünü tekrarıyanın açığırdı.

“Şükriyet ne yaptın? İkisinden birini cebine soktu onları kavga ederler birini öbürü davulcu yasakacaktın.” deyince korumamüdürü davulcularını yanına giderek onluklardan birini alırdı kendine davulcu:

¹¹Baki Yaşa Altınok, “Abdallar ve Neşet Ertaş”, *Türk Yurdu*, S. 306, Şubat 2013, s. 39.

“Neyediyonađa” dedi.

“Babadiyokionlarkavgaederlerbiriniöbürdavulcuyaverdedibirinalıpar
kadaşınavericim.”

Davulcudavullarıdurdurdu.

“Senoböyümüzesöylebizsofradakibirekmeğimizipaylaşır yerikomencili
stekiadamlarınabaksın.”